

Monitoring integraal duurzame stallen

Peildatum 1 januari 2016

G.F.V. van der Peet, R.W. van der Meer, H. Docters van Leeuwen, S.R.M. van Wageningen-Lucardie

Monitoring integraal duurzame stallen

Peildatum 1 januari 2016

G.F.V. van der Peet¹

R.W. van der Meer²

H. Docters van Leeuwen³

S.R.M. van Wageningen-Lucardie³

1 Wageningen UR Livestock Research

2 LEI Wageningen UR

3 SMK

Dit onderzoek is uitgevoerd door Wageningen UR Livestock Research, in opdracht van en gefinancierd door het Ministerie van Economische Zaken.

Wageningen UR Livestock Research

Wageningen, juni 2016

Livestock Research Rapport 953

LIVESTOCK RESEARCH
WAGENINGEN UR

G.F.V. van der Peet, R.W. van der Meer, H. Docters van Leeuwen, S.R.M. van Wageningen-Lucardie, 2016. *Monitoring integraal duurzame stallen; Peildatum 1 januari 2016*. Wageningen, Wageningen UR (University & Research centre) Livestock Research, Livestock Research Rapport 953.

Samenvatting

De overheid ambiert een integraal duurzame veehouderij in 2023. Hiervoor zijn jaarlijks hoger wordende doelen gesteld. Voor eind 2015 (peildatum 1 januari 2016) noemt het Ministerie als ambitie dat minimaal 12% van de rundvee-, varkens- en pluimveestallen integraal duurzaam is. Deze studie laat zien dat op 1 januari 2016 in Nederland 13,0 % van alle stallen integraal duurzaam is.

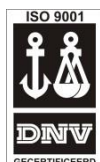
Summary

The Government aspires to an integral sustainable farming in 2023. There are yearly increasing goals. The ambitions of the Government is that at January 1, 2016 a minimum of 12% of the cattle, pig and poultry houses are integrally sustainable. The number of integrally sustainable houses is monitored annually. The percentage of houses that are integrally sustainable at January 1, 2016 is on average 13,0%.

© 2016 Wageningen UR Livestock Research, Postbus 338, 6700 AH Wageningen, T 0317 483953, E info.livestockresearch@wur.nl, www.wageningenUR.nl/livestockresearch. Livestock Research is onderdeel van Wageningen UR (University & Research centre).

Livestock Research aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze dan ook zonder voorafgaande toestemming van de uitgever of auteur.

De certificering volgens ISO 9001 door DNV onderstreept ons kwaliteitsniveau. Op als onze onderzoeksopdrachten zijn de Algemene Voorwaarden van de Animal Sciences Group van toepassing. Deze zijn gedeponneerd bij de Arrondissementsrechtbank Zwolle.

Inhoud

	Voorwoord	5
	Samenvatting	7
	Summary	9
1	Inleiding	11
2	Materiaal en methoden	12
	2.1 Inleiding	12
	2.2 Totaal aantal stallen	12
	2.3 Integraal duurzame stallen	13
	2.3.1 Stallen op biologische veehouderijbedrijven	13
	2.3.2 Stallen die voldoen aan de Maatlat Duurzame veehouderij	13
	2.3.3 Milieukeur stallen	13
	2.3.4 Stallen die voldoen aan de criteria van de investeringsregeling Integraal Duurzame Stallen en Houderijsystemen	14
	2.3.5 Stallen die voldoen aan het Beter Leven keurmerk	14
	2.3.6 Stallen die voldoen aan Keten Duurzaam Varkensvlees (KDV)	14
	2.4 Ontdubbeling van stallen	15
	2.5 Aantal dierplaatsen	15
	2.5.1 Aantal dierplaatsen totaal	15
	2.5.2 Aantal dierplaatsen biologisch	15
	2.5.3 Ontdubbeling aantal dierplaatsen	15
3	Resultaten	17
	3.1 Aandeel integraal duurzame stallen	17
	3.2 Ontwikkelingen in de afgelopen jaren	18
	3.3 Aandeel integraal duurzame dierplaatsen	20
	3.4 Ontwikkelingen komende jaren	21
	3.4.1 Schatting van het totaal aantal stallen	21
	3.4.2 Biologische stallen	21
	3.4.3 Maatlat Duurzame Veehouderij	21
	3.4.4 Milieukeur	22
	3.4.5 Investeringsregeling Integraal duurzame Stallen en Houderijsystemen	22
	3.4.6 Beter Leven keurmerk	22
	3.4.7 KDV	22
4	Conclusies	23

Voorwoord

In het werkprogramma van de Nota Dierenwelzijn (2007) is aangekondigd dat het toenmalige ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) een monitoringsinstrument zal opstellen waarmee jaarlijks de voortgang van de realisatie van integraal duurzame stallen kan worden gevolgd.

De nulmeting met peildatum 1 januari 2009 is in 2010 uitgevoerd. Dit rapport is de achtste meting, met peildatum 1 januari 2016.

De ontwikkelingen in de veehouderij gaan snel; verschillende dierlijke ketens ontstaan en nemen verantwoordelijkheid om te werken aan duurzaamheid. De extra eisen die ketens stellen zijn breder dan stallen: bijvoorbeeld ook met management wordt vooruitgang geboekt met duurzaamheid. In deze rapportage zijn enkele van de keten initiatieven meegenomen.

Het project is uitgevoerd door Wageningen UR Livestock Research in samenwerking met LEI Wageningen UR en Stichting Milieukeur (SMK).

Dr. M.C.Th. Scholten
Directeur ASG

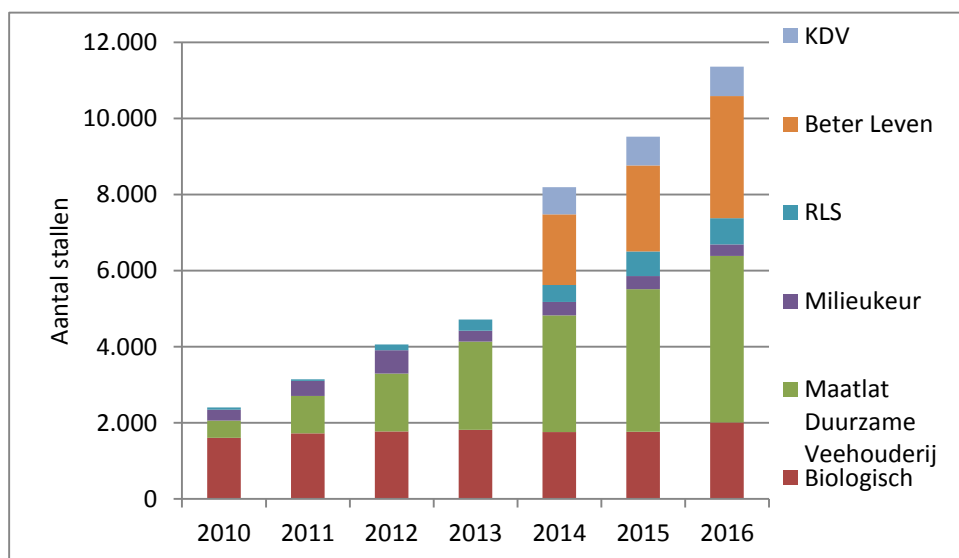
Samenvatting

Het ministerie van Economische Zaken hanteert sinds 2007 een ambitie voor het percentage integraal duurzame stallen in Nederland. Deze ambitie past binnen het beleid van het ministerie op het gebied van de verduurzaming van de veehouderij. Vanaf 2009 wordt deze ambitie jaarlijks gemonitord.

In de begroting van het ministerie van Economische Zaken van 2015 is als streefwaarde voor het aandeel integraal duurzame stallen voor eind 2015 een percentage van 12% vastgelegd. Het gaat om het percentage van het totaal in dat jaar in gebruik zijnde stallen voor rundvee, varkens- en pluimvee.

Integraal duurzame stallen zijn gedefinieerd als stal- en houderijsystemen waarin verschillende duurzaamheidskenmerken in onderlinge samenhang zijn verbeterd ten opzichte van de regulier toegepaste stallen of systemen. Het gaat om stallen en houderijsystemen die het dierenwelzijn extra verbeteren door het toepassen van maatregelen die verder gaan dan de wettelijke welzijnsnormen en die daarnaast tenminste voldoen aan andere maatschappelijke randvoorwaarden en wettelijke eisen voor milieu, diergezondheid en arbeidsomstandigheden én economisch haalbaar zijn. In deze rapportage is ook een schatting gemaakt van het aantal dierplaatsen dat integraal duurzaam is.

De resultaten van de monitor laten zien dat in Nederland op 1 januari 2016 ongeveer 82.000 stallen met rundvee, varkens en/of pluimvee zijn. Het aandeel gerealiseerde integraal duurzame stallen bedraagt in totaal 13,0%. Dit percentage loopt uiteen van 7,6% in de rundveehouderij tot 24,5% in de varkenshouderij en 33,0% in de pluimveehouderij.

Figuur: Ontwikkeling van de verschillende keur- en kenmerken voor integraal duurzame veehouderij stallen

De toename van het aantal integraal Duurzame stallen is vooral toe te schrijven aan de Maatlat Duurzame Veehouderij en het Beter Leven keurmerk.

De ambitie van EZ voor het percentage integraal duurzame stallen is voor 2016 14%. Als de in aanbouw zijnde stallen allemaal worden gerealiseerd, zal het aandeel integraal duurzame stallen rond de 13,8% komen; 8,2% voor rundvee, 25,5% voor varkens en 35,5% voor pluimvee. De groei over de afgelopen monitoringsperiode en de in voorbereiding zijnde integraal duurzame stallen laten perspectief zien voor een verdere toename van het aandeel duurzame stallen.

Op basis van dierplaatsen blijkt dat 19,5% van het rundvee, 35% van de varkens en 34% van het pluimvee integraal duurzaam gehouden wordt.

Summary

The Ministry of Economic Affairs since 2007 uses an ambition on sustainable animal housing. This ambition fits within the policy of the Department in the field of sustainable farming and animal welfare. From 2009 onwards, this ambition is monitored annually.

In 2015 the Ministry of Economic Affairs set the target for the share of integrally sustainable stables for the end of 2015 at a rate of 12%.

The Ministry has asked Wageningen UR to monitor the share of animal houses that is integrally sustainable. Integrally sustainable animal houses are defined as housing and management systems in which different aspects of sustainability are improved in an integrated way, compared to standard housing and management systems. The focus is on housing and management systems that improve animal welfare by applying measures that exceed legal animal welfare requirements and that also at least meet standards of other societal and legal conditions on environment, animal health and working conditions and are economically feasible. Only housing and management systems with an approved sustainability certificate are taken into account. The monitor deals with cattle, pigs and poultry housing separately.

The results of the monitor show that on January 1st 2016, there were about 82.000 houses for cattle, pigs or poultry. The percentage of houses that are integrally sustainable is for all species together 13.0%; 7.6% for cattle, 24.5% for pigs and 33.0% for poultry. With this percentages integrally sustainable animal houses the Ministry has reached its target of 12.0% in 2015 for pigs and poultry. The number of integrally sustainable animal houses under construction is about 0.9% of the total number of animal houses. When these houses are realized, the percentage integrally sustainable animal houses across species will be 13.8%; 8.2% for cattle, 25.5% for pigs and 35.5% for poultry. The increase in houses that are integrally sustainable and the number of these houses in preparation show a further perspective for the coming years.

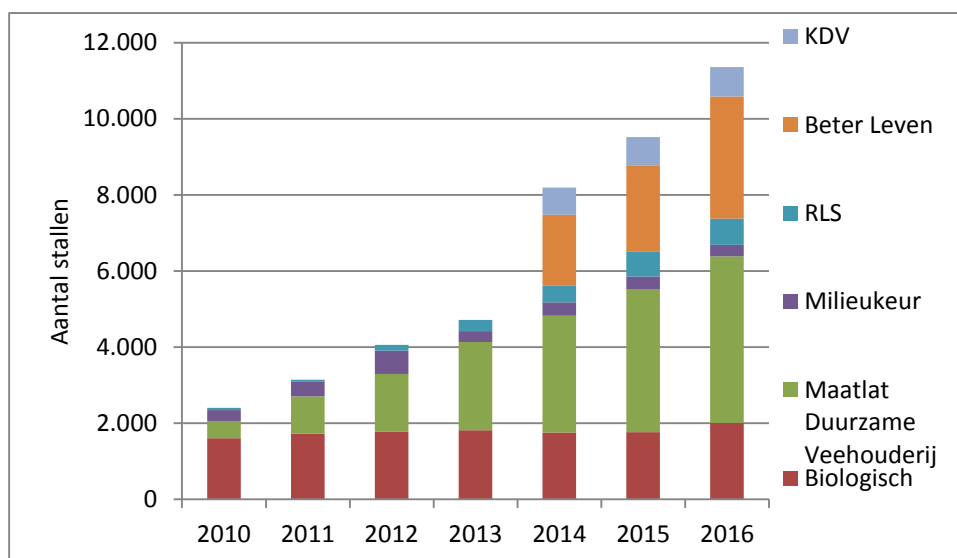

Figure: Development of the number of integrally sustainable livestock houses for the different certification systems.

In this report estimates of the share of animal places in integrally sustainable houses are given. On the basis of animal places it shows that 19.5%, 35%, 34% cattle, pigs and poultry are integrally sustainable housed. The share of animals housed in sustainable stables for cattle and pigs is clearly higher than the proportion of integrally sustainable stables.

1 Inleiding

Het ministerie van Economische Zaken hanteert sinds 2007 een ambitie voor duurzame stallen. Deze ambitie past binnen het beleid van het ministerie op het gebied van de verduurzaming van de veehouderij. Vanaf 2009 wordt deze ambitie jaarlijks gemonitord.

De streefwaarde bij deze ambitie duurzame stallen stijgt ieder jaar. In de begroting van het ministerie van Economische Zaken van 2013 is als streefwaarde voor het aandeel integraal duurzame stallen voor eind 2015 een percentage van 12% vastgelegd. De ambitie voor eind 2016 bedraagt 14%. Het gaat om het percentage ten opzichte van het totaal in dat jaar in gebruik zijnde stallen.

Onder integraal duurzame stallen wordt verstaan stal- en houderijsystemen waarin verschillende duurzaamheidskenmerken in onderlinge samenhang zijn verbeterd ten opzichte van de regulier toegepaste stallen of systemen. Het gaat om stallen en houderijsystemen die het dierenwelzijn extra verbeteren door het toepassen van maatregelen die verder gaan dan de wettelijke welzijnsnormen en die daarnaast tenminste voldoen aan andere maatschappelijke randvoorwaarden en wettelijke eisen voor milieu, diergezondheid en arbeidsomstandigheden én economisch haalbaar zijn.

Uitgangspunten monitor

Het ministerie van Economische Zaken heeft Wageningen UR gevraagd om de monitoring van integraal duurzame stallen te realiseren met als randvoorwaarden:

- De hierboven genoemde omschrijving van integraal duurzame stallen en houderijsystemen.
- Het gaat hierbij om percentages integraal duurzame stallen van het totaal in dat jaar in gebruik zijnde stallen.
- Deze monitoring met peildatum 1 januari jaarlijks uitvoeren met 1 januari 2009 als eerste jaar.
- Weergeven voor de sectoren:
 - rundveehouderij (melkvee, vleeskalveren en vleesvee)
 - varkenshouderij (zeugen, gespeende biggen, vleesvarkens en dekberen)
 - pluimveehouderij (ouderdieren, opfokleghennen, leghennen, vleeskuikens en overig (vleeskalkoenen en eenden))
- Het zoveel mogelijk uitsluiten van dubbeltellingen en de garantie dat er gebruik gemaakt wordt van betrouwbare datasets. Dit betekent datasets van certificerende instellingen, onafhankelijke schemabeheerders en Rijksdienst voor Ondernemend Nederland.

Beleidsdoelstellingen

In EZ-begroting zijn jaarlijks de volgende doelstellingen opgenomen:

2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
1,2%	2,8%	5%	6%	8%	10%	12%	14%

Eind 2009 moest minimaal 1,2% van de stallen integraal duurzaam zijn, en dat percentage loopt in de jaren op naar een streefpercentage van 14% eind 2016. Het gaat hierbij om percentages van het totaal in dat jaar in gebruik zijnde stallen.

Doelstelling monitoring

De doelstelling van deze monitor duurzame stallen is drieledig: vaststellen van het aandeel duurzame stallen over 2015, het aantal duurzame dierplaatsen in 2015 en een prognose van het aandeel duurzame stallen over 2016.

2 Materiaal en methoden

2.1 Inleiding

Dit hoofdstuk geeft een overzicht van de gebruikte data en gehanteerde methoden. Hierbij wordt onder andere ingegaan op de gebruikte databronnen, de peildatum (1 januari 2016) en het voorkomen van dubbeltellingen van integraal duurzame stallen. Paragraaf 2.2 beschrijft de methodiek waarmee het totaal aantal stallen is bepaald. In paragraaf 2.3 wordt de methodiek, waarmee het aantal stallen in de afzonderlijke categorieën integraal duurzame stallen wordt bepaald, toegelicht en paragraaf 2.4 beschrijft de vaststelling van het aantal dierplaatsen en paragraaf 2.5 de ontubbeling van stallen.

De monitoring is gebaseerd op de categorieën Biologisch, Maatlat Duurzame Veehouderij (MDV), Milieukeur, Investeringsregeling RLS (Regeling EZ-subsidies), Keten Duurzaam Varkensvlees (KDV) en Beter Leven keurmerk.

2.2 Totaal aantal stallen

Op basis van het Bedrijveninformatienet van LEI Wageningen UR (Informatienet) is een inschatting gemaakt van het aantal stallen dat op landbouwbedrijven aanwezig is. Het gaat dan zowel om stallen in eigendom als gehuurde stallen. Stallen die niet voor het houden van dieren worden gebruikt (maar bijvoorbeeld voor opslag), worden niet meegeteld.

Het Informatienet omvat een steekproef van bedrijven uit de Landbouwtelling die binnen een vastgesteld kader vallen. Sinds 2010 wordt de SO (Standaardopbrengst) gebruikt als economische norm voor het vaststellen van de omvang en het type van land- en tuinbouwbedrijven. De SO is gebaseerd op de gestandaardiseerde opbrengst van een gewas of diersoort. Bij de gestandaardiseerde opbrengsten is uitgegaan van vijfjaarsgemiddelden, zodat de invloed van incidenteel hoge of lage opbrengsten en prijzen wordt beperkt. De weergegeven aantallen stallen hebben alleen betrekking op bedrijven groter dan 25.000 SO. Het werven van de bedrijven voor deelname aan het Informatienet verloopt volgens een steekproefplan dat jaarlijks wordt opgesteld. Het vaststellen van de steekproef vindt zodanig plaats dat uiteindelijk met een zo gering mogelijk aantal steekproefbedrijven per bedrijfstype en per grootteklasse betrouwbare resultaten kunnen worden gepresenteerd.

Op basis van het Informatienet 2014 is een inschatting gemaakt van het gemiddelde aantal stallen (uitgesplitst naar melkvee-, vleesrundvee-, vleespluimvee-, legpluimvee-, vleesvarkens- en fokvarkensstallen dat aanwezig is per bedrijfstype en per grootteklasse). Door het gemiddelde aantal stallen van een bepaalde grootteklasse binnen een bedrijfstype te vermenigvuldigen met het aantal landbouwtellingsbedrijven van de Landbouwtelling 2015 dat in die betreffende groep valt, wordt een inschatting gemaakt van het aantal stallen in die klasse. Door deze gegevens te sommeren is een inschatting gemaakt van het totale aantal stallen. De Landbouwtelling 2015 is ingevuld in mei 2015 en is daarom een indicatie voor het totaal aantal stallen op de peildatum 1 januari 2016.

Een afzonderlijke berekening vindt plaats voor de groep andere pluimveebedrijven (onder andere vleeskalkoenen en -eenden). Doordat van deze groep bedrijven te weinig steekproefbedrijven zijn om de hierboven beschreven methodiek toe te passen, is in 2012 de keuze gemaakt om een andere methode te hanteren. Op basis van de steekproefbedrijven is de relatie tussen de bedrijfsomvang in SO en het aantal stallen geschat met behulp van een regressie analyse. Vervolgens is deze informatie gebruikt om voor elk individueel landbouwtellingsbedrijf binnen deze groep een inschatting van het aantal pluimveestallen te maken. Deze informatie is vervolgens gebruikt om het totale aantal pluimveestallen in te schatten.

2.3 Integraal duurzame stallen

In deze monitor worden de volgende categorieën integraal duurzame stallen onderscheiden:

1. Stallen op biologische veehouderijbedrijven
2. Stallen die voldoen aan de Maatlat Duurzame Veehouderij
3. Stallen die voldoen aan Milieukeur
4. Stallen die voldoen aan de voorwaarden van de Investeringsregeling Integraal Duurzame Stallen
5. Stallen die voldoen aan het Beter Leven keurmerk
6. Stallen die voldoen aan Keten Duurzaam Varkensvlees, KDV

2.3.1 Stallen op biologische veehouderijbedrijven

Deze stallen zijn gecertificeerd door de Stichting SKAL. Omdat SKAL de informatie alleen op bedrijfsniveau beschikbaar heeft en geen informatie heeft over het aantal stallen, is op basis van het Informatienet 2014 en de Landbouwtelling 2015 een schatting gemaakt van het aantal biologische stallen (met uitzondering van de melkveehouderij waar wel informatie over stallen op biologische bedrijven bekend is). Daarbij is verondersteld dat het gemiddeld aantal stallen per grootteklasse binnen een bedrijfstype voor biologische en gangbare bedrijven vergelijkbaar is.

2.3.2 Stallen die voldoen aan de Maatlat Duurzame veehouderij

De Maatlat Duurzame Veehouderij (MDV) definieert duurzamere stallen in de veehouderij. Stallen die voldoen aan de criteria van de MDV komen in aanmerking voor fiscale regelingen (Milieu Investeringsaftrek (MIA) en de Willekeurige afschrijving milieu-investeringen (Vamil)). In de MDV zijn bovenwettelijke maatregelen opgenomen voor de thema's ammoniak, dierenwelzijn, diergezondheid, energie, fijnstof, de inpassing van de stal in de omgeving en brandveiligheid. Om in aanmerking te komen voor de MIA- en/of Vamil-regeling moet een bedrijf punten behalen op alle thema's. Voor de maatlaten is een minimum aantal punten bepaald en voor de overige punten (de 'vrije ruimte') kan de ondernemer zelf kiezen hoe ze behaald worden. Jaarlijks wordt geëvalueerd of de criteria van de MDV kunnen worden aangevuld met innovaties en/of het ambitieniveau kan worden aangescherpt.

De Rijksdienst Voor Ondernemend Nederland (RVO) heeft bij de eerste monitoring een overzicht aangeleverd van MDV-stallen die in 2007 voor de MIA-/Vamil regeling zijn aangemeld. Deze stallen zijn in 2009 gerealiseerd. Sinds de ijkdatum 1 januari 2008 levert SMK (Stichting Milieukeur) op basis van informatie van certificatie-instellingen het aantal gecertificeerde MDV-stallen aan. MDV-stallen worden gecertificeerd door geaccrediteerde certificatie-instellingen. De gevolgde werkwijze is dat eerst het stalontwerp gecertificeerd wordt op basis van documenten (bouwplannen, offertes/aanbestedingen). Vervolgens moet binnen twee jaar de stal gebouwd zijn en ontvangt de ondernemer het stalcertificaat als de stal aan de eisen voldoet. Een deel van de afgegeven MDV-certificaten betreft stallen die nog in de fase van het ontwerpcertificaat verkeren en dus nog in aanbouw zijn. Dat wordt in de resultaten van de monitoring gespecificeerd.

2.3.3 Milieukeur stallen

In 2015 zijn onder Milieukeur voor dierlijke producten vooral varkensbedrijven en daarnaast enkele leghennenbedrijven en één vleeskuikenbedrijf gecertificeerd. Bij de criteria voor dierlijke producten met Milieukeur ligt de nadruk op bovenwettelijke criteria voor milieu, dierenwelzijn en voeders. Voor deze onderwerpen zijn basiseisen opgesteld waaraan Milieukeurproducten moeten voldoen en is een keuzemaatlat opgesteld waarop punten behaald moeten worden. Daarnaast moet het bedrijf aan vigerende wet- en regelgeving voldoen en werken volgens één van de standaard kwaliteitssystemen in de sector (bijv. IKB, KAT).

Bij de basismilieueisen ligt de nadruk op reductie van de emissie van stikstof, fosfaat en ammoniak en een reductie van het energiegebruik. Op de milieumaatlat kunnen punten behaald worden voor betere prestaties op emissie en energiegebruik en bijvoorbeeld voor duurzaamheidsmaatregelen bij de mestopslag.

De basiseisen bij dierenwelzijn omvatten zowel welzijns- als gezondheidseisen. Voorbeelden zijn eisen aan de huisvesting, het management en een maximale norm voor uitval en slachtafwijkingen. De keuzemaatlat voor dierenwelzijn en -gezondheid bevat verdergaande criteria voor huisvesting (bijv. meer leefruimte, aanvullend verrijkmateriaal), management (bijv. geen ingrepen en kennis van de veehouder over mens-dierinteractie) en productie, zoals minder slachtafwijkingen dan de Milieukeurnorm.

Milieukeur wordt gecertificeerd door daartoe geaccrediteerde certificatie-instellingen. SMK heeft op basis van informatie van certificatie-instellingen het aantal stallen bepaald waarin op 1 januari 2015 volgens Milieukeurcriteria worden geproduceerd. Stallen waarin volgens Milieukeurcriteria wordt geproduceerd kunnen ook voldoen aan andere certificaten (MDV, RLS, KDV en/of Beter Leven). Deze stallen zijn zo mogelijk ont dubbeld bij de totaalstellingen.

2.3.4 Stallen die voldoen aan de criteria van de investeringsregeling Integraal Duurzame Stallen en Houderijsystemen

De investeringsregeling Integraal Duurzame Stallen en Houderijsystemen (onderdeel van de Regeling EZ-subsidies (RLS)) en regeling onder artikel 68 waren bestemd voor de nieuwbouw van of aanpassing tot integraal duurzame stallen op voorloperbedrijven in de melkveehouderij, pluimveehouderij en varkenshouderij. Bij deze regelingen lag de nadruk op het realiseren van bovenwettelijke dierenwelzijnsmaatregelen. Daarnaast werd aandacht besteed aan milieu, diergezondheid en arbeidsomstandigheden.

Deze regeling is voor het eerst opengesteld in 2008 voor varkens-, melkvee- en pluimveestallen. Vanaf 2009 is de regeling opengesteld voor melkvee, vleesvee, kalveren, varkens, schapen, geiten, konijnen en pluimvee (inclusief eenden en kalkoenen). De schapen, geiten en konijnen worden in de monitoring niet meegenomen. De regeling is in 2014 voor het laatst opengesteld. Dit betekent dat de gerealiseerde stallen iets zijn toegenomen en de in voorbereiding zijnde stallen in 2016 naar verwachting zullen zijn gerealiseerd.

2.3.5 Stallen die voldoen aan het Beter Leven keurmerk

Het Beter Leven keurmerk is ontwikkeld door de Dierenbescherming met de doelstelling om diervriendelijke producten te ondersteunen. Het richt zich minder op stalsystemen en meer op het houden van dieren. Het Beter Leven keurmerk is beschikbaar voor eieren, vleeskuikens, varkensvlees, rundvlees en kalfsvlees. Het Beter Leven keurmerk kent drie niveaus: één, twee of drie sterren, waarbij meer sterren inhoudt dat meer eisen worden gesteld aan dierenwelzijn. De kwaliteitseisen voor dierenwelzijn zijn in afspraken met de producenten vastgelegd. De controle van het keurmerk wordt door een onafhankelijke certificatie instelling uitgevoerd. Het aantal Beter Leven keurmerk (BLK) varkensstallen is berekend op basis van het aantal BLK bedrijven vermenigvuldigd met het gemiddeld aantal Milieukeurstallen per bedrijf. Voor pluimvee en runderen is het aantal BLK stallen berekend op basis van het landelijk gemiddeld aantal stallen per bedrijf.

2.3.6 Stallen die voldoen aan Keten Duurzaam Varkensvlees (KDV)

De Stichting Keten Duurzaam Varkensvlees is een samenwerkingsverband tussen Nederlandse varkensboeren, slachterijen, grossiers, slaggers, vleeswarenproducenten, retailbedrijven en cateraars. Het richt zich op duurzamer vlees en meer concreet gezonde dieren, energieneutrale varkenshouderij, een beter leven voor de varkens (dierenwelzijn) en de smaak. Naast deze productkenmerken speelt communicatie een belangrijke rol in de missie van KDV. De communicatie is gericht op het bewustzijn van de consument over de duurzame keuzes die hij kan maken en de smaak van varkensvlees. De certificatie wordt uitgevoerd door het certificatiebureau CgD. Stallen waarin volgens KDV wordt geproduceerd kunnen ook voldoen aan het MDV-certificaat en/of Beter Leven. Op basis van de KDV informatie is het aantal stallen vastgesteld waarin op 1 januari 2016 volgens KDV criteria worden geproduceerd.

2.4 Ontdubbeling van stallen

Binnen de ruwe data kunnen stallen dubbel geteld worden als zij in meerdere categorieën vallen (zoals MDV, KDV, Beter Leven en RLS). Deze dubbeltellingen zijn voor zover mogelijk eruit gehaald. In tabel 1 zijn voor de verschillende categorieën (biologisch, MDV, Milieukeur, RLS, Beter Leven en KDV) de totale aantallen stallen weergegeven. Vervolgens is in een aparte rij het aantal dubbeltellingen aangegeven.

Voor Beter Leven is alleen het aantal bedrijven bekend en is het aantal stallen geëxtrapoleerd op basis van het gemiddeld aantal duurzame stallen per bedrijf bij Milieukeur en KDV. Doordat dit jaar de datasets van de verschillende regelingen vollediger waren kon een groter aantal dubbeltellingen worden gevonden, ook bij reeds eerder in de monitoring opgenomen stallen. Dit veroorzaakt een aftopping van de groei van het aantal duurzame stallen en dierplaatsen. Bij het ontdubbelen is er vanuit gegaan dat stallen van biologische bedrijven niet dubbelen met MDV, Milieukeur, KDV, Beter Leven en RLS, omdat de biologische landbouw gebruik maakt van eigen codes binnen de fiscale en subsidieregelingen.

2.5 Aantal dierplaatsen

Het uitgangspunt voor het in beeld brengen van het aantal dierplaatsen in de integraal duurzame stallen is de landbouwtelling. Deze werkt met dierplaatsen die gekoppeld worden aan duurzame stallen. Voor de jaren dat de landbouwtelling de dierplaatsen niet heeft geïnventariseerd is dit geëxtrapoleerd. Het aantal dierplaatsen wordt per sector weergegeven aangezien het niet zinvol wordt geacht om de dierplaatsen van pluimvee, varkens en rundvee bij elkaar op te tellen.

2.5.1 Aantal dierplaatsen totaal

In de Landbouwtelling wordt niet jaarlijks het aantal dierplaatsen voor alle categorieën opgevraagd. Van rundvee en varkens is het aantal dierplaatsen wel vastgelegd in Landbouwtelling 2015. Voor pluimvee is het aantal dierplaatsen in 2015 berekend door het aantal dieren in landbouwtelling 2015 te delen door de gemiddelde bezettingsgraad in 2014, het meest recente jaar met vastgelegde dierplaatsen. In tegenstelling tot het aantal stallen, is voor het bepalen van het aantal dierplaatsen geen gebruik gemaakt van het BIN. De definities van het aantal dierplaatsen wijkt daarvoor te veel af van de definities die in de verschillende certificatieschema's gebruikt worden. Het gaat er dan vooral om of de dierplaatsen inclusief of exclusief jongvee zijn.

Het aantal dierplaatsen is vastgesteld op basis van de Landbouwtelling. Zowel het aantal dierplaatsen als het aantal gehouden dieren betreft een momentopname. Waarbij het aantal dieren meer zal schommelen over het jaar dan het aantal dierplaatsen. Daarom zal het aantal dierplaatsen afwijken van het aantal dieren.

2.5.2 Aantal dierplaatsen biologisch

Voor het aantal biologische dierplaatsen (en stallen) is ook gebruik gemaakt van de Landbouwtelling 2015. Als een bedrijf geregistreerd staat bij SKAL, zijn alle dierplaatsen biologisch verondersteld. Dit is een lichte overschatting, omdat de registratie bij SKAL betrekking kan hebben op de plantaardige tak of slechts een deel van de dieren. Ook bedrijven in omschakeling zijn meegenomen. Dit is echter de best beschikbare informatie. Het aantal dierplaatsen van vleeseenden is niet bekend, daar wordt het aantal bepaald op basis van het aantal dieren met een leegstand van 20% (vergelijkbaar met vleeskalkoenen). De vleeseenden vormen een kleine groep binnen de pluimveehouderij.

2.5.3 Ontdubbeling aantal dierplaatsen

De ontdubbeling van het aantal dierplaatsen wordt gedaan volgens dezelfde methodiek als de ontdubbeling van de stallen (zie 2.4). Vanaf 2015 is meer accurate informatie aangeleverd waardoor het mogelijk is om bij het ontdubbelen van de dierplaatsen de werkelijk dubbeltellende dierplaatsen te gebruiken in plaats van een schatting. Daarmee kan een betere uitwerking worden gemaakt. Het

aantal dierplaatsen in integraal duurzame stallen liep door deze verbeterde monitoringsaanpak in eerste aanleg iets terug.

3 Resultaten

3.1 Aandeel integraal duurzame stallen

Op 1 januari 2016 stonden in Nederland ruim 82.000 rundvee, varkens- en pluimveestallen. Op basis van de gehanteerde uitgangspunten was op 1 januari 2016 13,0% van de bestaande stallen integraal duurzaam. Het percentage weergegeven per sector is 7,6% in de rundveehouderij, 24,5% in de varkenshouderij en 33,0% in de pluimveehouderij. In de rundveehouderij dragen vooral de biologische veehouderijstallen en stallen van de Maatlat Duurzame Veehouderij en Beter Leven bij aan het percentage. In de varkenshouderij en pluimveehouderij draagt de Maatlat Duurzame Veehouderij het meest bij en neemt de bijdrage van het Beter Leven keurmerk snel toe. Voor alle drie onderzochte sectoren is dit aandeel toegenomen. Met een percentage van 13,0% is de ambitie van 12% gehaald.

Het aandeel in voorbereiding zijnde integraal duurzame stallen bedraagt circa 0,8% van het totaal aantal stallen. Als deze stallen allemaal worden gerealiseerd, bedraagt het aandeel integraal duurzame stallen eind 2016 13,8%.

Tabel 1

Aandeel integraal duurzame stallen per 1 januari 2016

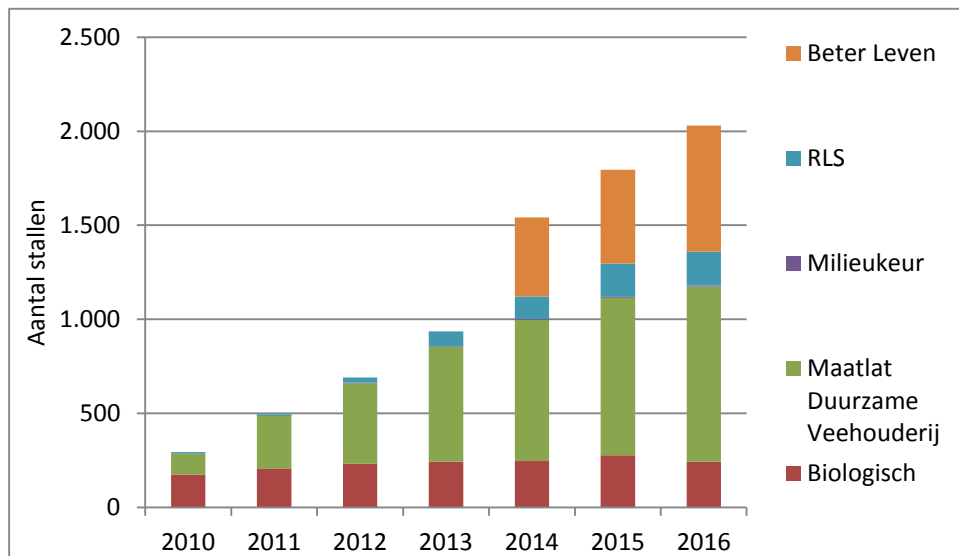
	Pluimvee	Varkens	Rundvee	Totaal
Totaal aantal stallen	5.712	17.517	58.831	82.060
Waarvan integraal duurzaam				
• Biologisch	243	398	1.368	2009
• Maatlat Duurzame Veehouderij	931	2027	1419	4377
• Milieukeur (incl. MDV)	5	298	0	303
• RLS	180	83	427	690
• Beter Leven	670	1204	1334	3209
• KDV	0	770	0	770
• Dubbeltellingen	-145	-484	-98	-727
Totaal aantal gerealiseerde integraal duurzame stallen	1.884	4.297	4.450	10.631
Procentueel	33,0%	24,5%	7,6%	13,0%
In voorbereiding zijnde stallen				
• MDV in aanbouw	130	174	349	653
• RLS in aanbouw	19	11	56	86
• Dubbeltellingen	-8	-10	-17	-35
Totaal in voorbereiding zijnde stallen	141	175	388	704
Totaal aantal integraal duurzame stallen inclusief in voorbereiding	2.025	4.472	4.838	11.335
Procentueel	35,5%	25,5%	8,2%	13,8%

Bron: *Bedrijveninformatienet, Landbouwtelling, SKAL, SMK, EZ-Dienst Regelingen, Beter Leven keurmerk, KDV*

3.2 Ontwikkelingen in de afgelopen jaren

Pluimveehouderij

In de pluimveehouderij toont het aantal integraal duurzame stallen een stijgende lijn. In 2014 is een sprong te zien door intrede van het Beter Leven keurmerk. De andere ken- en keurmerken laten ook groei zien met vooral een toename ten gevolge van de Maatlat Duurzame Veehouderij. In deze sector neemt het percentage integraal duurzame stallen toe van 4,8% in 2010 naar 33,0 per 1 januari 2016. In figuur 1 is de ontwikkeling van de verschillende keur- en kenmerken voor integraal duurzame pluimveestallen over de jaren weergegeven.

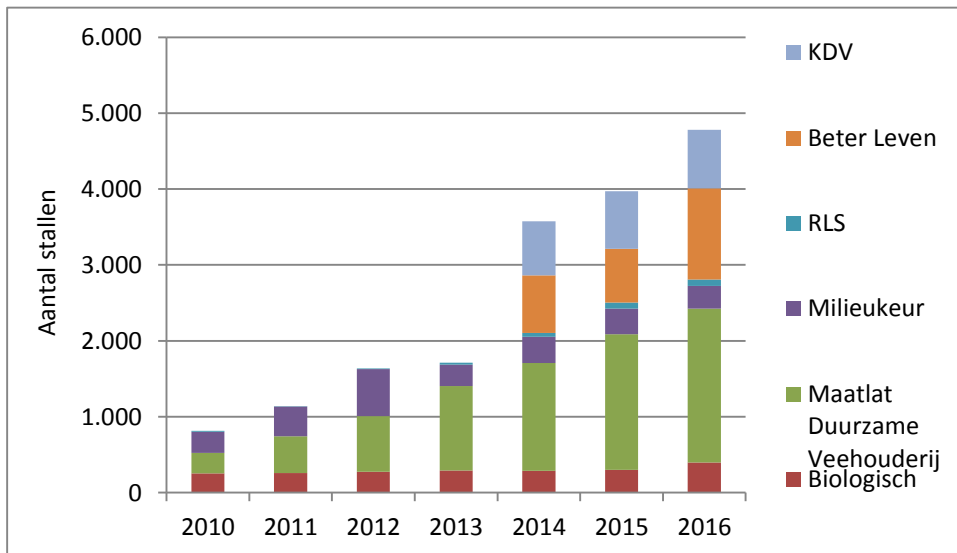
Figuur 1 Ontwikkeling van de verschillende keur- en kenmerken voor integraal duurzame pluimveehouderij stallen

Varkenshouderij

Ook de varkenshouderij laat een stijgende lijn zien in het aantal en het percentage integraal duurzame stallen. Dit wordt vooral veroorzaakt door het instrument Maatlat Duurzame Veehouderij, het keurmerk Keten Duurzaam Varkensvlees en het Beter Leven keurmerk.

In deze sector neemt het percentage integraal duurzame stallen toe van 3,6% in 2010 naar 24,5% per 1 januari 2016. Het aantal stallen onder het Beter Leven keurmerk, biologisch en KDV neemt toe. Milieukeur laat een lichte daling zien.

In figuur 2 is de ontwikkeling van de verschillende keur- en kenmerken voor integraal duurzame varkensstallen over de jaren weergegeven.

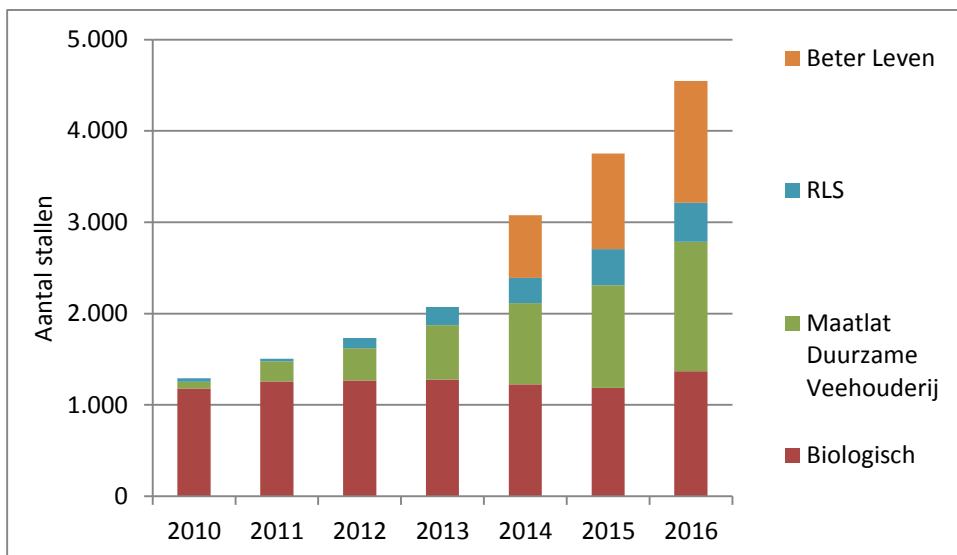

Figuur 2 Ontwikkeling van de verschillende keur- en kenmerken voor integraal duurzame varkens stallen

Rundveehouderij

De rundveehouderij laat ook een stijgende lijn zien in het percentage integraal duurzame stallen. In absolute aantallen groeit het aantal integraal duurzame rundveestallen de laatste 2 jaar harder dan bij de andere diercategorieën.

Het aandeel integraal duurzame stallen neemt toe van 2,1% per 1 januari 2010 naar 7,6% per 1 januari 2016. Het aantal biologische rundveestallen is in de loop der jaren stabiel gebleven. Verder laten alle andere keur- en kenmerken ook een toename zien. Van het Beter Leven keurmerk is de toename in rundveestallen van 686 in 2014 naar 1334 in 2016. Dit zijn overwegend stallen met vleeskalveren. In figuur 3 is de ontwikkeling van de verschillende keur- en kenmerken voor integraal duurzame rundvee stallen over de jaren weergegeven.

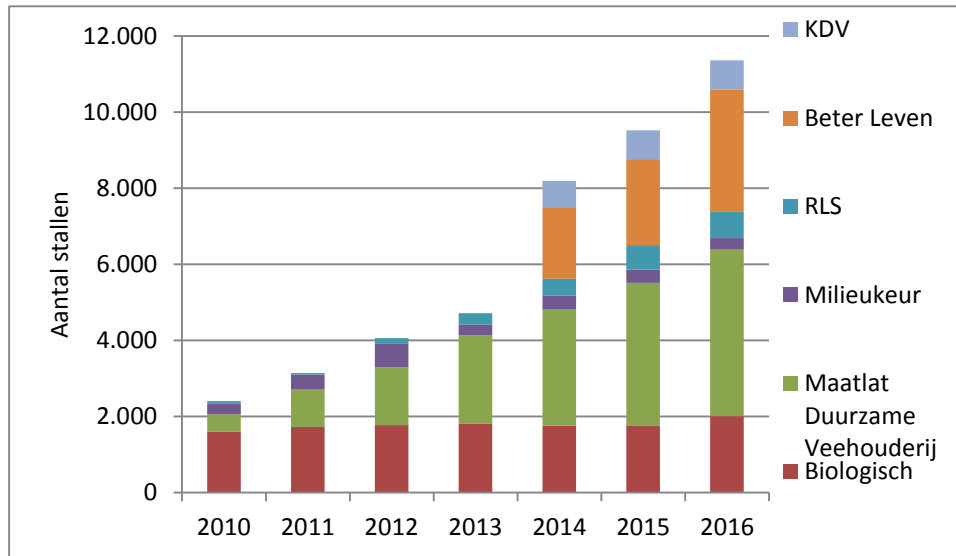

Figuur 3 Ontwikkeling van de verschillende keur- en kenmerken voor integraal duurzame rundveehouderij stallen

Totaal Veehouderij

Het overall beeld van de verschillende sectoren samen laat een groei zien van het totaal aantal duurzame stallen. Het overheidsinstrument Maatlat Duurzame Veehouderij en het Beter Leven

keurmerk van de dierenbescherming hebben de grootste bijdrage geleverd aan de stijging van het percentage duurzame stallen. Specifiek voor varkens levert de KDV een belangrijke bijdrage.

Figuur 4 Ontwikkeling van de verschillende keur- en kenmerken voor integraal duurzame veehouderij stallen

3.3 Aandeel integraal duurzame dierplaatsen

In tabel 4 staat het aantal dierplaatsen in integraal duurzame stallen op peildatum 1 januari 2016.

Tabel 4

Aandeel integraal duurzame dierplaatsen (x 1000) per 1 januari 2016

	Pluimvee	Varkens	Rundvee
Totaal aantal dierplaatsen (mei 2014)	139.336	12.376	3.632
Waarvan integraal duurzaam			
• Biologisch (mei 2014)	4.687	88	63
• Maatlat Duurzame Veehouderij	32.511	2440	221
• Milieukeur (incl. MDV)	150	454	0
• RLS	5.700	64	84
• Beter Leven	7.333	1069	358
• KDV	0	758	0
• Dubbeltelling	-3.050	-548	-19
Totaal aantal gerealiseerde integraal duurzame dierplaatsen	47.330	4.326	707
Procentueel	34,0%	35,0%	19,5%
Dierplaatsen in voorbereiding			
• MDV in aanbouw	6.592	237	56
• RLS in aanbouw	1.061	21	10
• Dubbeltelling	-191	-12	-3
Totaal in voorbereiding zijnde dierplaatsen	7.462	247	63
Totaal aantal duurzame dierplaatsen inclusief in voorbereiding	54.793	4.572	770
Procentueel	39,3%	36,9%	21,2%

Bron: Landbouwtelling, SKAL, SMK, EZ-RVO, Beter Leven, KDV

In de vorige monitor peildatum 1 januari 2015 bedroeg het totaal aantal gerealiseerde integraal duurzame dierplaatsen voor pluimvee, varkens en rundvee respectievelijk 35,0%, 36,3% en 15,9%. Voor peildatum 1 januari 2016 bedragen deze percentages respectievelijk 34,0%, 35,0% en 19,5%. De percentages zijn ten opzichte van 1 januari 2015 voor pluimvee en varkens gedaald. Deze daling wordt veroorzaakt door de volgende factoren:

- Een deel van de in voorbereiding zijnde stallen zijn niet gerealiseerd.
- Daarnaast is de ontdebbling accurater uitgevoerd doordat de per regeling aangeleverde datasets vollediger waren. Hierdoor is met werkelijke dierplaatsen gerekend in plaats van een schatting zoals in voorgaande jaren. Uit deze ontdebbling blijkt ook dat veelal de grotere bedrijven aan meerdere regelingen meedoen.

Bij de vergelijking van het aandeel integraal duurzame dierplaatsen (tabel 4) ten opzichte van integraal duurzame stallen (tabel 1) is de verhouding plaatsen ten opzichte van stallen voor pluimvee, varkens en rundvee respectievelijk 1, 1,4 en 2,6. Dat betekent dat in de integraal duurzame rundveestallen (veelal nieuwbouw) ruim 2 x meer dieren worden gehouden dan gemiddeld in een gangbare stal in de rundveehouderij. Ook bij varkens is de integraal duurzame stal groter dan de gangbare stal (ruim 1,5 x meer duurzame dierplaatsen). Bij pluimvee loopt het aandeel integraal duurzame stallen globaal gelijk op met het aandeel integraal duurzame dierplaatsen.

3.4 Ontwikkelingen komende jaren

Maatschappelijke wensen en aanscherping van wettelijke eisen waaraan bedrijven moeten voldoen zijn belangrijke drijfveren voor verbouw of nieuwbouw. In de afgelopen jaren is een aantal wettelijke eisen voor welzijn en milieu al geïmplementeerd in de varkenshouderij en de pluimveehouderij. Nieuwe duurzame veehouderij concepten kunnen een enorme versnelling geven aan de groei van het aantal integraal duurzame stallen.

De regelingen van de overheid blijven bijdragen aan de trend naar groei in integraal duurzame huisvestingssystemen. Stimulansen kunnen ook komen uit provinciaal beleid.

Voor rundvee is vooral het wegvallen van het melkquotum vanaf april 2015 een factor geweest die voor een aantal melkveebedrijven leidde tot nieuwe bouwplannen. Vanwege de lage melkprijzen en onzekerheden over regelgeving is de verwachting dat na 2016 de groei in het aantal integraal duurzamere melkveestallen terugloopt.

3.4.1 Schatting van het totaal aantal stallen

Het totaal aantal stallen is gebaseerd op een schatting uit de aantallen stallen op de bedrijven in het Bedrijveninformatienet. Het totale aantal stallen neemt de laatste jaren af. Dit wordt ook voor de komende jaren verwacht.

3.4.2 Biologische stallen

Op basis van de gegevens van SKAL was een continue jaarlijkse stijging van het aantal stallen zichtbaar. Ondanks een lichte afname van het aantal stallen voor varkens en rundvee in de huidige monitoring is de verwachting is dat de stijgende trend de komende jaren aanhoudt: steeds meer consumenten gebruiken biologische producten en het wordt steeds meer via de supermarkt verkocht.

3.4.3 Maatlat Duurzame Veehouderij

Met de MIA/VAMIL-regeling wordt via de MDV beoogd te stimuleren dat maximaal 30% van de nieuwe (ver-)bouwen stallen integraal duurzaam wordt gebouwd. Op basis van het aantal afgegeven bouwvergunningen van tussen 1000 en 1500 nieuwgebouwde en gerenoveerde stallen per jaar, wordt een jaarlijkse toename van in totaal circa 500 MDV-stallen verwacht. Daarbij kunnen ook meldingen worden gedaan voor gerenoveerde stallen. Vanuit de beschikbare data kan overigens geen onderscheid gemaakt worden tussen nieuwe en gerenoveerde stallen.

Het aantal MDV-stallen in voorbereiding daalde voor het eerst in 2013 van 1.426 naar 1.100 in 2014 en daalde verder naar een kleine 700 per 1 januari 2015.

Het totaal aantal daadwerkelijke gebouwde MDV stallen is van 220 in 2009 gestegen naar 984 stallen in 2011. In de jaren 2012, 2013 en 2014 zijn er in totaal respectievelijk 800, 749 en 3744 stallen gerealiseerd.

3.4.4 Milieukeur

De verwachte doorgroei van het aantal stallen in de categorie Milieukeur heeft door de toenemende vraag naar dierlijke producten met een milieu- en welzijnsplus plaatsgevonden (tussensegmenten vanuit de retail, foodservice en andere afnemers). Het aantal stallen is van 280 stallen per 1 januari 2010 gestabiliseerd tot de 350 stallen in 2014 en 2015. In 2016 wordt vanwege de voorgenomen afmelding van een grote varkensketen met Milieukeurbedrijven een grote afname van het aantal Milieukeurstallen verwacht.

3.4.5 Investeringsregeling Integraal duurzame Stallen en Houderijsystemen

Deze regeling (RLS) is sinds 2015 niet meer opengesteld, waardoor het aantal RLS stallen in de toekomst niet verder zal toenemen.

3.4.6 Beter Leven keurmerk

Het Beter Leven keurmerk is in 2011 voor het eerst op de markt gebracht; inmiddels is het bij steeds meer supermarkten verkrijgbaar en neemt het aandeel bedrijven onder Beter Leven keurmerk jaarlijks toe. Verwacht wordt dat de uitbreiding zich zal voortzetten.

3.4.7 KDV

Afhankelijk van de marktvraag kunnen varkenshouders die op de wachtlijst staan deelnemen aan KDV. Naar verwachting neemt de vleesmarkt voor producten met extra's ten aanzien van duurzaamheid toe. Binnen de KDV keten bestaan daarom concrete plannen om het marktaandeel de komende jaren te laten groeien met 30 tot 40%. De snelheid van deze groei hangt af van de tijd die zowel de marktontwikkeling als de ontwikkeling van de bedrijven vragen. Het aantal KDV stallen is met 1,4% beperkt toegenomen, van 759 in 2014 naar 770 per 1 januari 2016.

4 Conclusies

1. Doelstelling 'aandeel duurzame stallen in 2015'

Bij een realisatie per 1 januari 2016 van 13,0% integraal duurzame stallen is de conclusie dat de doelstelling van 12% voor eind 2015 gehaald is.

De stijging tot 13% is zowel afkomstig van stalcategorieën die al langer vermeld staan in de monitor als de vorig jaar nieuwe toegevoegde categorieën Beter Leven keurmerk en Keten Duurzaam Varkensvlees.

Uitgesplitst naar sectoren is het aandeel integraal duurzame stallen op de peildatum 1 januari 2016 voor de pluimvee-, varkens en rundveehouderij respectievelijk 33,0%, 24,5% en 7,6%.

In absolute aantallen groeit het aantal integraal duurzame rundveestallen de laatste 2 jaar harder dan de andere diercategorieën. Dat het percentage achterblijft, is te verklaren door het grote aantal bestaande kleinere stallen (bijna 60.000) in de rundveehouderij. Deze stallen worden niet zo snel vervangen, maar maken maar een beperkt deel van de huisvesting van runderen uit.

2. Doelstelling 'aantal duurzame dierplaatsen in 2015'

Het aantal duurzame dierplaatsen per 1 januari 2016 bedragen 34,0% voor pluimvee, 35,0% voor varkens en 19,5% voor rundvee.

Het aantal dierplaatsen voor pluimvee en varkens is licht gedaald omdat een deel van de in voorbereiding zijnde stallen niet is gerealiseerd. Voorts kon voor het eerst met werkelijk aantal dierplaatsen gerekend worden waarbij de monitor en ontdebbling accurater kon worden uitgevoerd. In de integraal duurzame rundveestallen (veelal nieuwbouw) worden ruim 2 x meer dieren gehouden dan gemiddeld in een gangbare stal in de rundveehouderij. Dat het percentage rundvee dierplaatsen niet hoger is komt door het grote aantal kleinere rundvee stallen.

3. Doelstelling 'prognose duurzame stallen over 2016'

Als de integraal duurzame stallen die in voorbereiding zijn allemaal worden gerealiseerd, bedraagt het aandeel integraal duurzame stallen in de loop van 2016 13,8%. Daarmee wordt de beleidsdoelstelling van 14% per 1 januari 2017 niet gehaald.

De groei over de afgelopen monitoringsperiode en de in voorbereiding zijnde integraal duurzame stallen laat perspectief zien voor een gestage groei van het aandeel integraal duurzame stallen in de komende jaren.

To explore
the potential
of nature to
improve the
quality of life

Wageningen UR Livestock Research
Postbus 338
6700 AH Wageningen
T 0317 48 39 53
E info.livestockresearch@wur.nl
www.wageningenUR.nl/livestockresearch

Wageningen UR Livestock Research ontwikkelt kennis voor een zorgvuldige en renderende veehouderij, vertaalt deze naar praktijkgerichte oplossingen en innovaties, en zorgt voor doorstroming van deze kennis. Onze wetenschappelijke kennis op het gebied van veehouderijsystemen en van voeding, genetica, welzijn en milieu-impact van landbouwhuisdieren integreren we, samen met onze klanten, tot veehouderijconcepten voor de 21e eeuw.

De missie van Wageningen UR (University & Research centre) is 'To explore the potential of nature to improve the quality of life'. Binnen Wageningen UR bundelen 9 gespecialiseerde onderzoeksinstituten van stichting DLO en Wageningen University hun krachten om bij te dragen aan de oplossing van belangrijke vragen in het domein van gezonde voeding en leefomgeving. Met ongeveer 30 vestigingen, 6.000 medewerkers en 10.000 studenten behoort Wageningen UR wereldwijd tot de aansprekende kennisinstellingen binnen haar domein. De integrale benadering van de vraagstukken en de samenwerking tussen verschillende disciplines vormen het hart van de unieke Wageningen aanpak.

